

18. КОНВЕРСИЯ

Конверсия (превръщане, преобразуване) се нарича преминаването на една дума от една към друга част на речта, без добавяне на каквито и да било афикси. Този начин на словообразуване, обичаен в английски, в сръбски е далеч по-малко застъпен от другите три.

Четири вида конверсия

Въз основа на това, към коя част на речта преминава, различаваме превръщане в съществителни (субстантивация), превръщане в прилагателни (адективизация), превръщане в наречия (адвербиализация) и превръщане в предлози (препозиционализация).

18.1. СУБСТАНТИВАЦИЯ

В съществителни се превръщат отделни прилагателни, запазвайки само един от трите рода. Склонението остава предимно като при прилагателните, с някои изключения, които ще видим по-долу.

Мъжки род

В мъжки род е субстантивирано *dragi* (мили) (генитив *dragog(a)*: название за любим мъж, сравни немски *der Liebste*, френски *chéri*; оттук е и мъжкото име *Dragi*), *dežurni* (дежурен), *bližnji* (ближний) (религиозен термин), някои титли като *presvetli* (пресветлий), *velečasni* (преподобен) и т.н. Субстантивират се и причастия като *optuženi* (обвиняем), *pretpostavljeni* (по-високопоставен), *potčinjeni* (подчинен), *predsedavajući* (председателстващ),

glavnokomandujući (главнокомандващ) и т.н.

Фамилни имена

И фамилни имена като *Crnjanski, Rački, Mušicki*, включително и такива от други славянски езици (*Čajkovski, Stravinski, Paderevski* и т.н.), по произход са прилагателни и запазват склонението на прилагателни: генитив *Crnjanskog(a)*, датив *Crnjanskom(e)* и т.н.

Фамилни имена със суфикс на притежателни прилагателни *-ov/-ev*, напр. *Miljanov, Markov, Delčev*, се скланят като съществителни, напр. *Miljanova, Miljanovu* и т.н. Все пак, инструментал поне при сръбските фамилни имена има окончание на прилагателно *-im (Miljanovim)*, а при руските фамилни имена се появява инструментал с окончание и на съществително, и на прилагателно (*Korsakovom* и *Korsakovim*).

Женски род

18.1.1. В женски род е субстантивизирано *draga* (мила), аналогично на *dragi* (сравни немски *die Liebste*, френски *chérie*; оттук е и женското име *Draga*), още: *mlâda* (= *nevesta* (булка)), геометричните термини *prava* и *kriva* (= *prava linija* (права линия), *kriva linija* (крива линия)) и т.н. Склонението тук се колебае между това на прилагателните и на съществителните, което се вижда по формата за датив-локатив: *veran svojoj dragoj* (верен на своята мила), но *veran gospođi Dragi* (име) (верен на госпожа Драга), *mladoj* и *mladi* (към/на булката), *tačka na pravoj* (точка върху правата), но и *na pravi*. При имената на държави и области като *Engleska* (Англия), *Češka* (Чехия), *Nemačka* (Германия), *Vačka* (Бачка), склонението е изключително като при прилагателните (*u Nemačkoj* (в Германия) и т.н). От женски род са и някои имена на градове като *Makarska*

(и *Makarskoj* (в Макарска)), *Grocka*, *Bijela* и т.н.

Среден род

18.1.2. В среден род най-важни субстантивации са *dobro* (добро) и *zlo* (зло). Склонението е предимно като при съществителните, както виждаме по формата за инструментал (напр. *Ja to smatram velikim zlom* (Смятам това за голямо зло)) и генитив множествено число, който гласи *dobárā*, *zálā* (с непостоянно *a*, както при съществителните от типа *rebro* (ребро), виж 5.4.2.1).

18.2. ПРЕВРЪЩАНЕ В ПРИЛАГАТЕЛНИ

От причастия

За превръщане в прилагателни можем да говорим, когато причастията станат същински прилагателни, което се вижда по възможността да стоят при съществително като определение. При страдателното причастие такава употреба по принцип винаги е възможна, затова имаме безброй примери като *pobeđeni neprijatelj* (победеният враг), *izmenjeni uslovi* (изменени условия), *otvoren prozor* (отворен прозорец), *kuvano meso* (варено/ готвено месо), *prodana roba* (продадена стока) и т.н. Някои прилагателни като *razuzdan* (разюздан), *zabačen* (затънтен), *usiljen* (неестествен), *uklet* (клет, злочест) и подобни, днес са много по-обичайни от глаголите, от които са произлезли.

18.2.1. От минало деятелно причастие е възможна атрибутивна употреба само в малък брой случаи, обикновено там, където се изразява видимо променено състояние или особеност, напр. *omršavele ruke* (измършавели/ отслабнали ръце), *promukli glas* (пресипнал

глас), *odrasla žena* (възрастна жена), *zaspalo dete* (заспало дете), *požutelo lišće* (пожълтели листа), *zarđali nož* (ръждясал нож) и подобни. Понякога употребата като прилагателно води след себе си стесняване на значението. Казва се напр. *pali borac* (паднал боец) в смисъл на боец, който е загинал във война, но не е възможно **pali čovek* вместо *čovek koji je pao* (човек, който е паднал) (напр. по стълбите). Всички такива прилагателни в по-добрите речници са дадени като отделни речникови единици.

Прилагателни на *-ći*

18.2.2. Прилагателните на *-ći, -ća, -će* (като в *svetleći natpis* (светещ надпис), *svetleća reklama* (светеща реклама), *odgovarajući smeštaj* (подходяща квартира), *odgovarajuće izmene* (съответните изменения) и подобни) също спадат към конверсията, ако се смята, че са произлезли от сегашното деепричастие на *-ći*. Ако пък третираме *-ći* като суфикс (сравни руското *-щий, -щая, -щее*), който в мъжки род единствено число случайно съвпада с деепричастието, то тогава такива прилагателни ще ги класифицираме като суфиксални (виж 15.3.1.8).

18.3. ПРЕВРЪЩАНЕ В НАРЕЧИЯ

Наречия от прилагателни

Превръщането в наречия е редовно и широко разпространено явление. Както видяхме в 10.3, наречия могат да възникнат от качествени прилагателни в среден род (напр. *Ona tiho govori* (Тя говори тихо)), включително и от страдателните причастия (напр. *Gledao ju je zaljubljeno* (Гледаше я влюбено)), или от отделни прилагателни на *-ski (-čki, -ški)*, където за наречие служи

мъжки род единствено число, само че без дължина на крайното *-i* (напр. ***Drugarski*** *me je posavetovao* (Приятелски ме посъветва); ***politički neprikladan*** (политически неподходящ/ неуместен)).

18.4. ПРЕВРЪЩАНЕ В ПРЕДЛОЗИ

Превръщане в предлози видяхме при несъщинските предлози (11.1 а-в), които по произход са наречия или съществителни.

